

Sukupuolittuneita teemoja keskiajalta

Meri Heinonen: Brides and Knights of Christ. Gender and Body in Later Medieval German Mysticism. University of Turku, 2007. 239 s.

■ Taitavassa ja tarkkanäköisessä väitöskirjassaan Meri Heinonen on tarkastellut sukupuolittuneita teemoja ja ruumiillisia käytäntöjä neljän saksalaisen mystikon hengellisissä teksteissä: Mechthild Magdeburgilainen (k. 1282), begiini joka myöhemmin meni Helftan luostariin, Friedrich Sunder (k. 1328), pappi ja *klosterkaplan* eli luostaripappi dominikaaninunnien luostarissa, Margareta Ebner (k. 1351), nunna Maria Madingenin dominikaaniluos-

tarissa ja Heinrich Suso (k. 1366), joka oli dominikaaniveili ja nunnien hengellinen ohjaaja. Mechthild eli dominikaanirippi-isien ohjauksessa, joten kaikki edellä mainitut olivat hyvin perillä dominikaanisääntökunnan luonteesta. Kumminkin miespuoliset kirjoittajat, Sunder ja Suso, pitivät huolta naisten uskonnollisesta elämästä ja kirjoittivat laajalle naislukijakunnalle.

Heinonen käsittelee teemojan kolmen otsikon alla, jotka vastaavat mystikon elämän kolmea "vaihetta". Perinteisesti näitä ovat puhdistuminen (*purgatio*), valaistuminen (*illumination*) ja yhtyminen (*unio*), mutta Heinonen käyttää Suson termejä *entbilden*, *bilden mit Christi* ja *überbilden*. Ensimmäinen vaihe merkitsee askeettista itseuria, ja sen yhteydessä tekijä tarkastelee vetäytymistä maailmasta, siveyttä, neitsyyttä ja muita katumusharjoituksia. Toisessa vaiheessa, Kristuksen ja Marian "imitaation kautta tapahtuvassa transformaatiossa", käsitellään pyhää lukemista, kuvien käyttöä hartaudenharjoituksessa ja Kristuksen kärsimyksen mietiskelyä, ja viimeisessä, mystisen yhtymisen vaiheessa, aistillista kokemusta Jumalasta, eukaristista hartautta ja mystisen rakkauden sukupuolittunutta kieltä. Heinonen esittää, että näiden teemojen suhteen tutkituissa teksteissä ilmenee maskuliinisia ja feminiinisiä rajanylityksiä. Sukupuoli näyttää olevan joustavin tekijä mystisen yhtymisen kuvailuissa. Sekä Suso että Sunder esittävät oman sielunsa toisinaan maskuliinisena, toisinaan feminiinisena.

Heinonen on perehtynyt aiheeseensa erittäin hyvin ja hallitsee asiaankuuluvan saksan- ja englanninkielisen kirjallisuuden. Tutkitut neljä päätekstiä on valittu onnistuneesti; jokainen niistä on kirjoitettu minä-muodossa samalla kielellä ja saman genren sisällä yhden vuosisadan aikana, joten niiden keskinäinen vertailu on antoisaa. Heinosen teoksen muita vahvuuksia ovat suuri uskollisuus tutkittaville teksteille, joita hän tulkitsee erinomaisen vivahteikkaalla ja vastuullisella tavalla, sekä anglo-amerikkalaisen feministisen teorian ansiokas soveltaminen.

Järjestämällä tutkimusmateriaalinsa mystikon elämän vaiheiden mukaan Heinosen on ollut mahdollista tehdä systemaattisia vertailuja tutkimensa tekstien kesken. Tässä viitekehityksessä on mahdollista havaita Sunderin epätavanomainen samaistuminen nunnin, joista hän huolehti, kun taas Suso on kiinnostuneempi tekemään eroa maskuliinisen ja feminiinisen hengellisyysväylillä. Tämä systemaattinen vertailu näyttää kuitenkin jättävän tekstien kirjallisen muodon sivuseikaksi. Heinonen ei hyväksy (kuten en minäkään) Ursula Petersin tapaa ohentaa mystinen kokemus pelkäksi kirjalliseksi konventioksi. Mutta silti selkeämpi käsitys tekstien kirjallisesta laadusta olisi avuksi, samoin kuin siitä kuinka tekstin tyyli ja muoto vaikuttavat asiasisällön esittämiseen. Vaikka kaikki neljä tekstiä ovat luonteeltaan opettavia, kuten Heinonen huomioi, ne ovat kuitenkin sävyllään hyvin erilaisia. Täydelli-

sempien sitaattien käyttö toisi selkeämmän kuuluviin yksilölliset äänet: Mechthildin rakastuneen leikkisyyden, Ebnerin sovinnaisemmat ja toisteiset kärsimyksen kuvaukset, Suson leiskuvan dramatisoivan tyylin jne. Näistä seikoista lukija saa lopulta jotain käsitystä viimeisessä luvussa, jossa on pidempiä sitaatteja Mechthildiltä ja Susolta.

Kysymys, jonka usein huomaan tekeväni itselleni, kuuluu: missä määrin Sunder ja Suso voidaan katsoa luettaviksi maskuliiniseen mystiikkaan, koska kumpikin toteuttivat papin rooliaan enimmäkseen naisten keskuudessa. Jos vertaisimme heitä luostareissa asuviin munkkeihin (benediktiineihin, kartusiaaneihin) tai munkkiveljiin, jotka olivat vähemmän tekemisissä naisten kanssa (kuten Bonaventura), saisimmeko hyvin erilaisen käsityksen ”maskuliinisesta hengellisyydestä”? Lisäksi on tehtävä kysymyksiä sukupuolisymbolien metaforisesta joustavuudesta suhteutettuna siihen vakiintuneeseen käsitykseen, että ”maskuliininen merkitsee aktiivista, feminiininen passiivista”. Jos, kuten kaikki puheena olevat mystikot näyttävät eri tavoin uskoneen, hengellinen elämä on etenevää kehitystä sielun aktiivisista ponnistuksista iäti kasvavaan vastaanottavuuteen tai ”Jumalan palvelemiseen”, merkitseekö tämä sitä, että miespuolinen mystikko on enenevässä määrin feminisoitunut? Jos jotkut mystikot kuten Suso käyttivät sukupuolta hyvin itsetietoisella tavalla, tekivätkö jotkut toiset tämän ”luonnollisemmin” tai vähemmän tietoisesti,

kuten Ebner? Myös Suson käsitys siitä, että aktiivinen kärsiminen on maskuliinista, eroaa merkittäväällä tavalla tavanomaisemmista maskuliinisuuskäsityksistä. ”Kristuksen ritariin” esimerkki on paljon puhuva. Todellisissa turnajaisissa voittaja oli se ritari, joka antoi kovimmat iskut, pudotti ratsailta enimmät kilpailijansa tai sai suurimmat lunnaat hävinneiltä. Mutta Susolle voittaja oli se ritari, joka kesti pisimpään ja kärsi suurimmat tuskat!

Kattavampi tutkimus näistä mystikoista nostaisi ehkä esiin kaksi lisäkysymystä. Ensimmäinen, onko näissä neljässä kirjoittajassa mitään leimallisesti dominikaanista piirettä, esimerkiksi saarnan tai kansan keskuudessa elämisen korostaminen? Toinen kysymys liittyy ajan myötä tapahtuvaan muutokseen. Onko sillä mitään merkitystä, että Mechthild, tutkimuksen varhaisin henkilö, eli vähintään vuosisata ennen Susoa? Vaikuttiko Machthilden työ millään tavoin Susoon tai Ebneriin? Miten Sunderin kirjassa näkyvät ne vaikutteet, jotka hän sai kaitsemiltaan nunnilta?

Väitöskirjan johdanto avaa jonkin verran historiallista kontekstia kuhunkin henkilö-hahmoon, ja muutaman kerran Heinonen tarjoaa hyödyllistä tietoa tosielämän käytännöstä. Esimerkiksi vuoteeseen johdatamisrituaali, joka oli osa hääjuhlan viettoa, auttaa valaisemaan Sunderin sielun mystistä avioliittoa Kristuksen kanssa. Tällaiset selvennykset auttavat lukijaa näkemään mielessään tutkimuksen kohteet todellisina ihmisinä, jotka toimivat to-

dellisessa maailmassa, vaikkakin luostarien muurien sisällä.

Barbara Newman